

Road, Small Canal, Local and International Development and Impacts upon Community's Way of Life***

Ake Tangsupvattana*

Weera Wongsatjachock**

Abstract

This research article analyzed and synthesized the two pieces of research which studied politics of development and development projects impacting communities. The first research discussed economic opportunities and impacts of Nan-Luang Prabang Road link constructed under the idea of regionalization and ASEAN integration. The research demonstrated how the road link affected Nan and Luang Prabang community in case of national developments both Thailand and Lao PDR. The second research focused on preserving local resources and building community networks through minor streams and canals called as *Lampradong* and the livelihood of Amphawa community. This area has been developed for tourism and economic growth at national and local levels. Both pieces of research employed qualitative methods as documentary research, structured questionnaires, in-depth interview, and participatory action research to verify the research questions. The findings revealed problems and their impacts on communities in terms of interaction among economic, political, social, cultural and technological issues emerging from politics of both regional and local development. The research suggests that the local people should have a chance to participate and choose how to live in the period of regional, national and local development for sustainable development.

Keywords: *governance, sustainable development, network participation, technology for people participation in community*

*Corresponding author: Ake Tangsupvattana, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, 46 Henri Dunant, Pathumwan District, Bangkok 10330. Email: ake.tangsupvattana@gmail.com

**Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Tambon Sansuk, Muang District, Chonburi 20131. Email: weera36448@gmail.com

***Received July 21, 2016; Accepted November 30, 2016

ถนน สายน้ำ การพัฒนาท้องถิ่น และระหว่างประเทศ และผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตชุมชน***

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา*

วีระ หวังสัจจะโชค**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัย 2 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเรื่องพัฒนาและโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นและได้สร้างหรือจะสร้างผลกระทบต่อชุมชน งานวิจัยโครงการเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง ซึ่งให้เห็นว่าโครงการสร้างถนนภายใต้บริบทของการไปสู่ภูมิภาควิวัฒน์ (Regionalization) ในกรอบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าจะมีผลกระทบต่อชุมชนน่านและหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างไร ซึ่งถือว่าการดูผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการพัฒนาในระดับระหว่างประเทศ ในขณะที่งานวิจัยโครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำลำประโดง และวิถีชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับประเทศและท้องถิ่นไม่จำเป็นที่จะเป็นการสร้างถนนหรือการท่องเที่ยวนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากรชุมชนอย่างลำประโดงอย่างไร การวิจัยใช้วิธีเชิงคุณภาพทั้งการวิจัยเอกสาร แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าปัญหาจากทั้งสองพื้นที่และผลกระทบที่มีต่อชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในแง่มุมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม และรวมถึงเทคโนโลยี ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาทั้งระดับภูมิภาคและท้องถิ่นโดยจะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นทางเลือกให้แก่ชุมชนโดยดึงนำเอาการสร้างการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม และเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการปกครอง, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, เครือข่ายการมีส่วนร่วม, เทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

*ผู้รับผิดชอบหลัก: เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 46 ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
อีเมล ake.tangsupvattana@gmail.com

**คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131 อีเมล weera36448@gmail.com

***ได้รับบทความ 21 กรกฎาคม 2559; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 30 พฤศจิกายน 2559

1. บทนำ¹

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) เป็นปรากฏการณ์ระดับสากลที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชนในแต่ละพื้นที่ ที่จะต้องมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับประเทศไทยนั้น ปฏิเสธไม่ได้เลยว่ารับการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่มาใช้เป็นนโยบายหลักทั้งในระดับภูมิภาค เช่น การเกิดขึ้นของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 และในระดับท้องถิ่นภายในประเทศ เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เป็นต้น บทความวิจัยนี้จึงพยายามศึกษาสภาพปัญหาและการปรับตัวของชุมชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวพร้อมกับวิเคราะห์ทางเลือกเป็นข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมระหว่างการรักษาวิถีชีวิตชุมชน แต่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดประโยชน์กับชุมชนในพื้นที่มากที่สุด โดยมีส่วนของการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วย

บทความวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย 2 ชิ้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นและได้สร้างหรือจะสร้างผลกระทบต่อชุมชน งานวิจัยโครงการโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโครงการ

สร้างถนนภายใต้บริบทของการไปสู่ภูมิภาคชีวิต (Regionalization) ในกรอบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าจะมีผลกระทบต่อชุมชนน่านและหลวงพระบางอย่างไร ซึ่งถือว่าเป็นการดูผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการพัฒนาในระดับระหว่างประเทศ ในขณะที่งานวิจัยโครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งน้ำลำประโดง²และวิถีชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับประเทศและท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนหรือการท่องเที่ยว นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากรชุมชนอย่างลำประโดงอย่างไร

บทความวิจัยนี้ จะให้ภาพปัญหาเหล่านี้และผลกระทบที่มีต่อชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในแง่มุมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม และรวมถึงเทคโนโลยี และจะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นทางเลือกให้แก่ชุมชนโดยดึงเอาการสร้างการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม และเทคโนโลยี มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น

โครงสร้างของบทความนี้ประกอบไปด้วย 5 ส่วนหลัก คือ

คำถามวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บข้อมูล

สภาพปัญหาของสองกรณีศึกษา ทั้งระดับการพัฒนาของภูมิภาคและระดับชุมชนท้องถิ่น

¹บทความวิจัยนี้ เป็นการนำงานวิจัย 2 ชิ้น คือ 1) งานวิจัยโครงการเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง (2555) และ 2) งานวิจัยโครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งน้ำลำประโดง และวิถีชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (2557) มาทำการปรับปรุง สังเคราะห์ และวิเคราะห์ขึ้นใหม่

²ลำน้ำที่มักจะมีขนาดเล็กกว่าคลองและไหลผ่านตามสวนต่าง ๆ (แต่ไม่ใช่ร่องสวน) โดยจะไหลผ่านพื้นที่หลาย ๆ แปลง ซึ่งจะมีทั้งลำประโดงที่เป็นสาธารณะและที่เป็นที่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลเพราะในกรณีหลังอยู่ในเขตโฉนดที่ดินส่วนบุคคล

ผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

2. คำถามวิจัย

2.1 สภาพวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่น่าน-หลวงพระบาง และในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคอาเซียน อย่างไร

2.2 ชุมชนพื้นที่น่าน-หลวงพระบาง และที่อำเภออัมพวา ควรมีทางเลือกในการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างไร

3. ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่องชุมชนในพื้นที่น่าน-หลวงพระบาง และการจัดการทรัพยากรน้ำในลำประโดงในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีขอบเขตการศึกษาและรูปแบบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดังนี้ คือ

3.1 ขอบเขตในการศึกษา

1. ในงานวิจัยโครงการเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมน่าน-หลวงพระบางนี้ ได้เลือกศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว ผ่านการปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางจากจังหวัดน่านไปยังเมืองหลวงพระบาง โดยมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นกับจังหวัดน่าน

2. ในงานวิจัยโครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำลำประโดงและวิถีชุมชนอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จะมีการศึกษา “ลำประโดง” ที่อยู่ในอำเภออัมพวาเท่านั้น โดยจะศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแหล่งน้ำลำประโดง ซึ่งจะกล่าวถึงแม่น้ำ คลอง และบึงเพียงเพื่อให้เห็นความรวมของความสัมพันธ์ของลำประโดงแต่ไม่ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับเส้นทางน้ำทั้งหมดในอัมพวา

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary research)

การศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่น่าน-หลวงพระบาง และแหล่งน้ำลำประโดงเพื่อศึกษาปัญหาที่เคยเกิดขึ้นและวิธีแก้ไข รวมถึงศึกษารูปแบบขั้นตอนการพัฒนาและแนวทางการดำเนินโครงการที่ประสบความสำเร็จในอดีต แหล่งข้อมูลที่สำคัญ มี 2 ระดับ คือ

1. ข้อมูลระดับทุติยภูมิ ประกอบด้วย การสำรวจเอกสารการวิจัย เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกรณีปัญหา บริบทสภาพแวดล้อมของกรณีศึกษา ข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการถนนและแหล่งน้ำ รวมถึงแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่

2. ข้อมูลระดับปฐมภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนแรกแม้ว่าทั้ง 2 งานวิจัยนี้จะมี ความแตกต่างในรายละเอียดบ้าง แต่โดยหลักแล้ว เป็นการเก็บข้อมูลแบบสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey research and questionnaire) ที่ใช้คำถามแบบมีโครงสร้าง (Structural questions) และการตั้งคำถามจะใช้แบบหลายคำตอบ (Multiple choice)

โดยมีเป้าหมายในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน มีลักษณะทั้งคำถามปลายปิด (Closed-ended) และคำถามปลายเปิด (Open-ended) เพื่อทำการสำรวจทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาพรวมของลำประโดง ในส่วนของคำถามปลายปิดคือ คำถามที่ผู้ตอบจะต้องตอบในหัวข้อหรือคำตอบที่ผู้วิจัยออกแบบมาให้เท่านั้น (Neuman 2011, 256) โดยคำถามจะใช้การวัดแบบไลเคิร์ต (The Likert scale) ในการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota sampling) ให้ครอบคลุมถึงตัวแสดงต่างๆ ดังนี้

- ก. ข้าราชการในพื้นที่
- ข. ตัวแทนผู้บริหารและพนักงานท้องถิ่น
- ค. นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการชุมชน
- ง. ประชาชนในพื้นที่ปัญหา
- จ. ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา
- ฉ. ตัวแทนประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่เกี่ยวกับการสร้างถนนและการจัดการแหล่งน้ำลำประโดง

การจัดทำแบบสอบถามดังกล่าวแล้วจะต้องมีการทดสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ (Validity) ด้วยการนำแบบสอบถามดังกล่าวไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้ลงความเห็นว่คำถามที่บรรจุไว้ในแบบสอบถามนั้นมีความถูกต้องและเหมาะสม ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง พร้อมทั้งจำเป็นที่จะต้องนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบเบื้องต้น (Pre-test) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของ

แบบสอบถาม (Babbie 2010, 267) ซึ่งจะมีการจัดทำแบบสอบถามนำร่อง 10-20 ชุด ในการทดสอบแนวโน้มการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น และแบบสอบถามจริงงานวิจัยละ 100 ตัวอย่าง

ส่วนที่สอง แนวคำถามซึ่งใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีลักษณะเป็นคำถามที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ข้อสมมติฐาน และเป้าหมายของโครงการ ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่เรียกว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือตัวแสดงสำคัญ (Key informants) จำนวนรวม 2 งานวิจัยประมาณ 30-40 ตัวแสดงที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและละเอียด อีกทั้งได้รับทราบถึงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างประเทศและการวางแผนอนุรักษ์แหล่งน้ำลำประโดง ข้อมูลที่ได้รับสามารถทำให้ทราบสภาพปัญหาและนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นแนวทางในการจัดทำทางเลือกของชุมชนที่จะมีต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

3.3 การลงพื้นที่ศึกษา (Field work)

1. การลงพื้นที่ที่จะเป็นการวิจัยกึ่งเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research - PAR) ที่กระบวนการวิจัยจะเป็นการปฏิบัติการให้มีการมีส่วนร่วมไปในตัว เพื่อให้ให้นักวิจัยได้เรียนรู้จากคนชุมชนและในขณะเดียวกันชุมชนก็เรียนรู้ควบคู่ไปกับนักวิจัย ทั้งนี้ ในระหว่างการดำเนินการวิจัยจะมีการให้ความรู้และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมโดยผ่านเทคโนโลยี ทั้งในขั้นตอนการจัดทำ (เช่น ในการหาข้อมูลการจัดทำถนนเชื่อมโยงน่านกับหลวงพระบางและทางน้ำลำประโดงในอำเภออัมพวา) ซึ่งสำหรับพื้นที่ลำประโดงจะมีการนำเทคโนโลยีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เช่น เว็บไซต์และ

แอปพลิเคชันมือถือ มาช่วยในการรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ และการแบ่งปันข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อความสะดวกทั้งในการให้ข้อมูลของชาวบ้านและการเข้าถึงข้อมูลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2. การประชุมสัมมนากลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็น (Brainstorming) ที่จัดขึ้นในพื้นที่โดยรวมตัวแสดงสำคัญ ทั้งจากภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคม ให้เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียงประเด็นปัญหา และแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4. สภาพปัญหาของกรณีศึกษา

4.1 สภาพปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค: น่าน-หลวงพระบาง

ในปัจจุบันประเทศไทยได้สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาฐานการผลิตเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในด้านคมนาคมและการขนส่งในภูมิภาคอาเซียนผ่านการพัฒนาความร่วมมือตามแนวระเบียงเศรษฐกิจสายหลัก เช่น ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West economic corridor) และระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South economic corridor) เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาความร่วมมือตามแนวระเบียงเศรษฐกิจสายรองเพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับ อนุภูมิภาคในปัจจุบันมีความสำคัญไม่แพ้กัน ผลมาจากยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11

(พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2559) ซึ่งเน้นไปที่การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคในภูมิภาคอาเซียน และการพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน

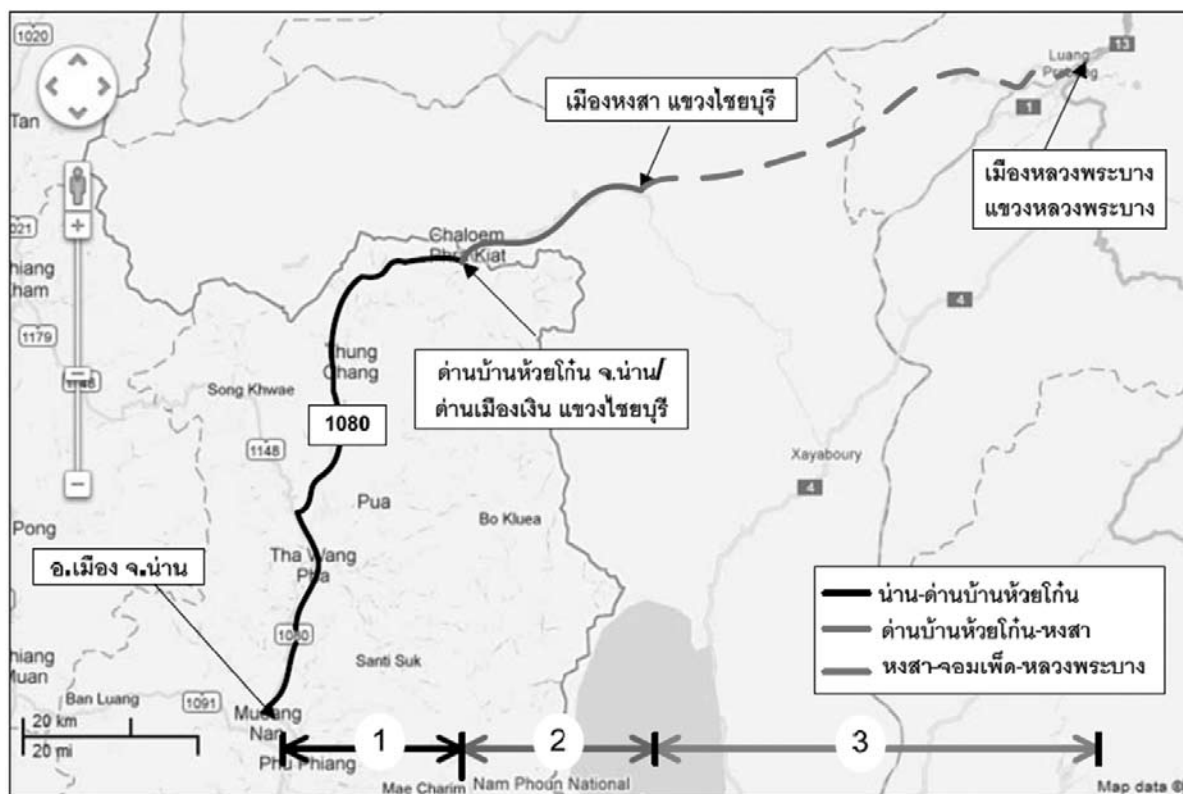
แผนภาพที่ 1 แสดงเส้นทางน่าน-หลวงพระบางในการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงการ เดินทาง โดยมีข้อมูลเบื้องต้น ดังนี้

ช่วงที่ 1 (ภายใน จ.น่าน) เส้นทางจากอำเภอเมือง จังหวัดน่าน มุ่งหน้าไปยังด่านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน เป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 ซึ่งเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องทางจราจร ความยาวประมาณ 138 กิโลเมตร เป็นการสิ้นสุดพรมแดนไทยที่ด่านห้วยโก๋น และต่อเชื่อมกับด่านเมืองเงิน สปป.ลาว เส้นทางโดยทั่วไปมีสภาพดี ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 2 ชั่วโมง

ช่วงที่ 2 (ด่านเมืองเงิน-เมืองหงสา) เส้นทางจากด่านเมืองเงิน-เมืองหงสา เป็นเส้นทางดินลูกรังอยู่ระหว่างการปรับปรุง ความยาวประมาณ 44 กิโลเมตร มีความคดเคี้ยวมาก แต่รถยนต์โดยทั่วไปก็ยังสามารถขับผ่านได้ดี ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ขึ้นกับสภาพถนน

ช่วงที่ 3 (เมืองหงสา-เมืองหลวงพระบาง) เส้นทางจากเมืองหงสาไปยังเมืองหลวงพระบาง มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร เส้นทางนี้ยังคงเป็นเส้นทางลูกรังและมีการข้ามห้วยจำนวน 8 ห้วย การใช้งานจึงสามารถใช้ได้ในเฉพาะช่วงฤดูแล้ง

แผนภาพที่ 1: เส้นทางน่าน-หลวงพระบาง ในการศึกษาโครงการวิจัยนี้ (Google Map 2555)

แม้ว่าการพัฒนาเส้นทางน่าน-เมืองหงสา-จอมเพชร-หลวงพระบาง รวมถึงเส้นทางที่สืบเนื่องจากวงกลมเศรษฐกิจล้านนาตะวันออก-ล้านช้าง จะสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากแต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการได้ผลดีทางเศรษฐกิจอยู่อันเนื่องมาจาก

1. ลักษณะภูมิประเทศและเส้นทางของจังหวัดน่านที่ประกอบไปด้วยภูเขาสูงและทางชันเป็นส่วนมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้า

2. ลักษณะโครงสร้างการผลิตของจังหวัดน่านในปัจจุบันยังมีภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างน้อย ทำให้การส่งเสริมกันในเรื่องของการผลิตกับสปป.ลาว อาจทำได้ไม่เต็มที่

3. ข้อจำกัดจากด้านศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมืองที่ด่านบ้านห้วยโก้นยังไม่ได้ยกระดับ เป็นด่านสากล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการขนส่งสินค้า เช่น การไม่สามารถออกบัตรข้ามแดนหรือวีซ่า ณ จุดผ่านแดนได้ แต่ในปัจจุบันด่านห้วยโก้นอยู่ในระหว่างการปรับปรุงให้เป็นด่านสากล

4. จังหวัดน่านยังมีจำนวนโรงแรม ร้านอาหาร สถานศึกษา โรงพยาบาล และสถานพยาบาล เป็นจำนวนไม่มาก ซึ่งไม่น่าเพียงพอที่จะรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวหรือคนจากสปป.ลาว ที่จะเข้ามาใช้บริการ

5. เมืองที่อยู่ตามเส้นทางน่าน-เมืองหงสา-จอมเพชร-หลวงพระบาง ยังเป็นเมืองที่มีขนาดเล็ก และมีความหนาแน่นของประชากรที่ต่ำ ทำให้จังหวัดน่านอาจได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภาคการผลิต

และการเกษตรไม่เต็มที่เท่ากับเมืองชายแดนอื่นที่อยู่ติดกับเมืองเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน

การพัฒนาเส้นทางดังกล่าวนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและลบกับหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โครงการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดจากการพัฒนาเส้นทางนี้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังจะกล่าวต่อไป

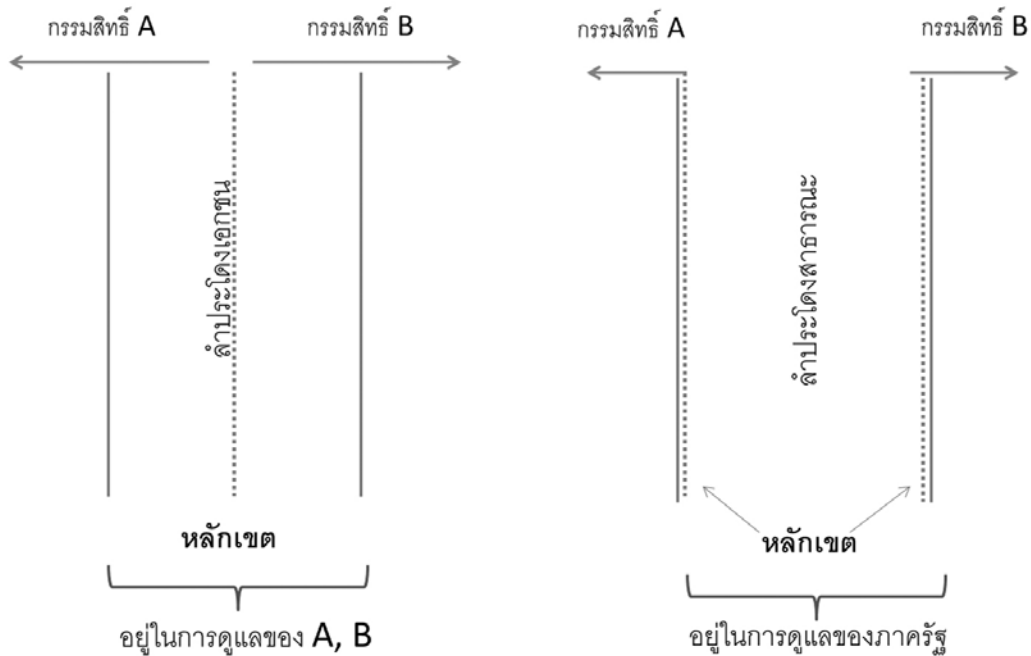
4.2 สภาพปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น: อัมพวา

แหล่งน้ำลำประโดง อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ในอดีตประชากรส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกสิกรรม ซึ่งในช่วงต่อมายุคทองเที่ยวในพื้นที่ เช่น ตลาดน้ำ การดูหนังห้อย การพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ ฯลฯ ได้รับความนิยมมากขึ้น อำเภอมะนังกลายเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม จึงนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำลำประโดงและวิถีชุมชน

ลำประโดงเป็นประดิษฐกรรมทางธรรมชาติที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่ของชาวสมุทรสงครามมาอย่างยาวนาน ลำประโดงไม่ใช่เพียงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่คอยดูแลเรื่องน้ำขึ้นและน้ำลงของกลุ่มน้ำแม่กลอง โดยลำประโดงเป็นทั้งคลองระบายน้ำเมื่อเวลาน้ำลง และเป็นคลองลำเลียงน้ำเข้าพื้นที่ชั้นในเมื่อเวลาน้ำขึ้น แต่ลำน้ำสายเล็กๆ ที่แตกมาจากแม่น้ำสายใหญ่และลำคลองนี้ ได้เชื่อมโยงสู่ชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต (Livelihood) ทั้งในด้านการเกษตรและการเดินทาง ด้วยเหตุนี้ลำประโดงจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชาวอัมพวาและชาวสมุทรสงครามอย่างแยกกันไม่ออก

“ลำประโดงสาธารณะ” คือ ลำประโดงที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ของเอกชนถือครองอยู่ และอยู่ภายใต้กฎหมายในการบริหารจัดการขององค์การปกครองท้องถิ่น เอกชนไม่สามารถเข้ามาตัดสินใจถมหรือไม่ถมเพียงฝ่ายเดียว ส่วน “ลำประโดงส่วนตัว” คือ ลำประโดงที่มีกรรมสิทธิ์ของประชาชนส่วนใหญ่ชาวบ้านจะต้องการถมเพื่อสร้างถนนหรือเพื่อขายเป็นส่วนหนึ่งของที่ดิน ดังจะเห็นได้จากแผนภาพที่ 2

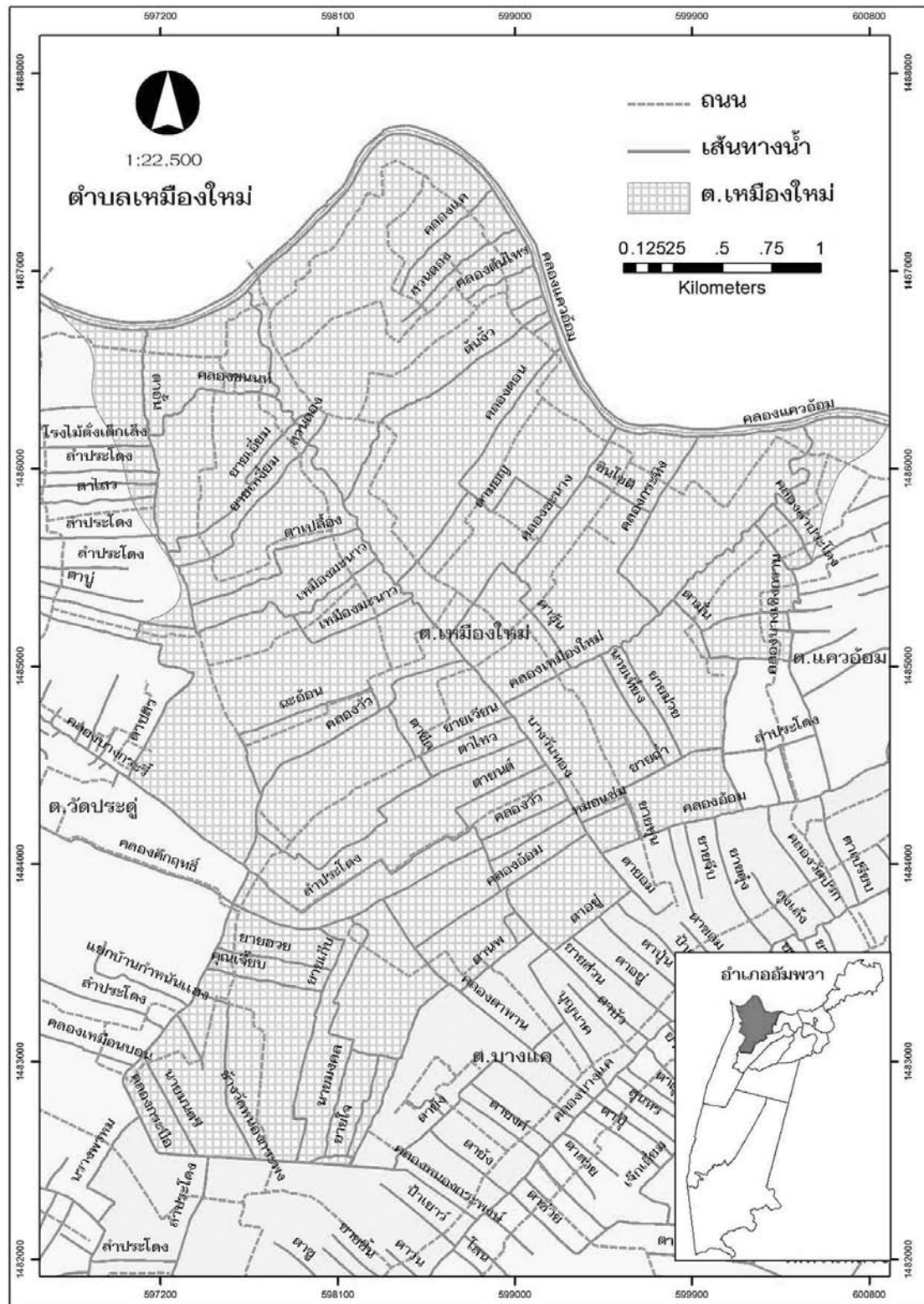
แผนภาพที่ 2: ลักษณะของลำประโดงเอกชน (ภาพซ้าย) และลำประโดงสาธารณะ (ภาพขวา)

อย่างไรก็ดี ผลของการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่ทำให้เกิดการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างถนนและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นบ้านสมัยใหม่ จึงเกิดปรากฏการณ์ที่ลำประโดงถูกถมเพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างดังกล่าว ทั้งนี้รวมถึงการเข้ามาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทำให้ลำประโดงถูกลดความสำคัญลง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและในด้านของธรรมชาติที่การถมลำประโดงให้กลายเป็นพื้นที่ดินกลับกลายเป็นการขวางทางน้ำ ซึ่งนำมาสู่ปัญหาการระบายน้ำ และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของสมุทรสงครามต่อไป

ดังนั้น เพื่อที่จะลดผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาและสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) การเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม (Cultural lag) และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (Environmental degradation) ที่อาจตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 3: ตัวอย่างเส้นทางน้ำระหว่างคลองและลำประโดง ในตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา

จากแผนภาพที่ 3 ทีมวิจัยได้ลงสำรวจทำแผนที่เส้นทางน้ำ ได้แสดงให้เห็นถึงเส้นทางน้ำเชื่อมโยงระหว่างคลอง (หน้าที่หลักในการสัญจรอุปโภค-บริโภค) กับลำประโดง (หน้าที่หลักในการสัญจรเกษตรกรรม และการแบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดิน) โดยลำประโดงจะมีประโยชน์ต่อเกษตรกรรม เพราะเป็นเส้นทางผันน้ำเข้าสู่ “ร่องสวน” ทำให้เกิดการทำให้แบบเกษตรร่องสวน ซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของคนอัมพวา รวมถึงคนสมุทรสงครามมาอย่างยาวนาน

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาลำประโดง ทั้งในด้านของปัญหาสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนเพื่อสร้าง “แผนอนุรักษ์ลำประโดงและวิถีชีวิตชุมชน” ในพื้นที่ชุมชนอัมพวาที่อาศัยมุมมองต่างๆ ทั้งด้านนโยบายของรัฐ การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานภาคเอกชนอย่างธุรกิจท่องเที่ยวองค์กรพัฒนาเอกชน และสำคัญที่สุดคือความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ในการติดตามและรายงานสภาพปัญหา รวมถึงการอนุรักษ์ลำประโดงเพื่อรักษาวิถีชีวิตชุมชนและสภาพแวดล้อมของอัมพวา ทั้งนี้จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ เอกชน และประชาชน ถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ของการจัดทำแผนอนุรักษ์ร่วมกัน การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์

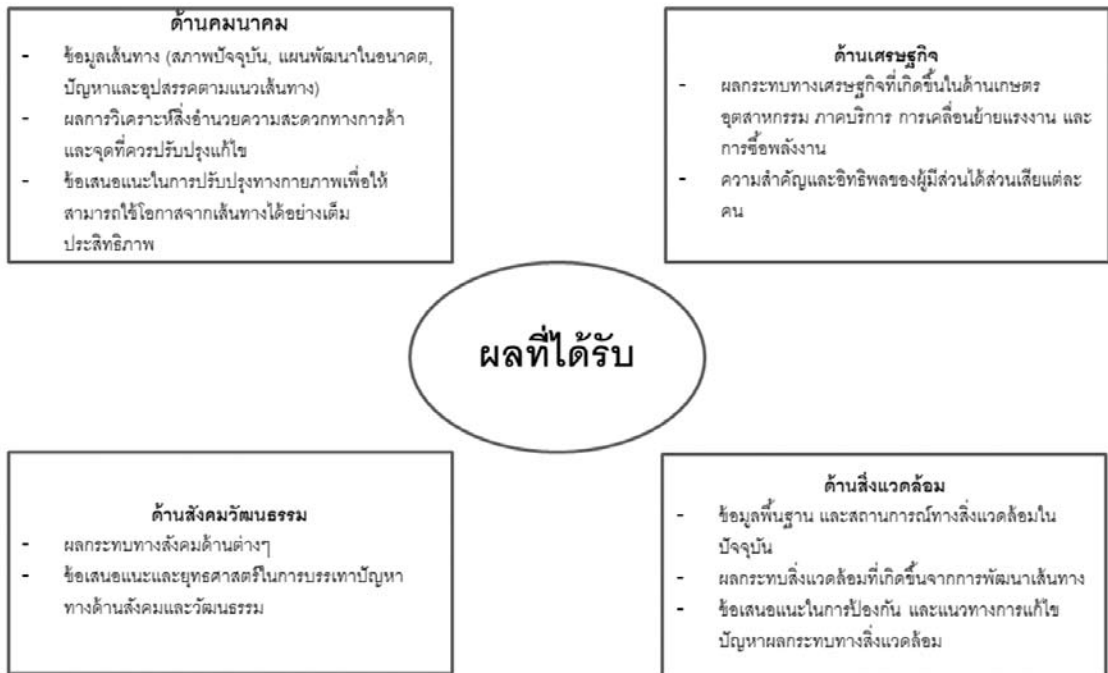
สิ่งแวดล้อมของชุมชนให้กับทุกฝ่ายที่เข้ามามีส่วนได้เสียกับปัญหาลำประโดง

5. ผลการศึกษา

5.1 การเปลี่ยนแปลงสู่ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจอาเซียน และการปรับตัวของชุมชนในเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่พยายามสร้างความเชื่อมโยงในภูมิภาค (Connectivity) ระหว่างไทยและสปป.ลาว พบว่าในปัจจุบันภาคส่วนที่มีบทบาทและความสำคัญในระดับที่สูงต่อโครงการจะประกอบไปด้วยหน่วยงานราชการระดับจังหวัดและหอการค้าจังหวัด โดยปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นพบว่าหน่วยงานราชการในระดับประเทศยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเส้นทางดังกล่าว แม้จะเป็นผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายหลักก็ตาม รวมถึงการมีอิทธิพลหรือบทบาทในการริเริ่มและปฏิบัตินโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการใช้ประโยชน์จากเส้นทางในระดับที่ต่ำของประชาชนและผู้ประกอบการขนาดย่อม แม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะได้รับผลกระทบโดยตรงและมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการเป็นอย่างมาก การศึกษาจึงวิเคราะห์ใน 4 ด้านหลักตามที่นำเสนอในแผนภาพที่ 4 ดังนี้

แผนภาพที่ 4: กรอบการศึกษาด้านคมนาคม เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

5.1.1 ด้านคมนาคม

ผลจากการวิเคราะห์ด้านคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าเส้นทางน่าน - หลวงพระบางจะสามารถใช้งานเพื่อการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวได้บ้างแล้ว แต่ไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากเส้นทางยังคงเป็นเส้นทางลูกรัง (ตั้งแต่เมืองหงสาจนถึงเมืองหลวงพระบาง) ทำให้การเดินทางในช่วงฤดูฝนเป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นการผ่านด่านพรมแดนของทั้งสองประเทศยังคงใช้เวลานานพอสมควร ตลอดจนยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่างที่จำเป็นระหว่างเส้นทาง หากจะมีการท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้าผ่านทางเส้นทางนี้เพิ่มขึ้น เส้นทางนี้จึงควรมีการปรับปรุง 2 ด้าน ดังนี้

ด้านพรมแดน ด่านบ้านห้วยโก้นและด่านเมืองเงินจำเป็นต้องมีการปรับปรุงในด้านโครงสร้าง พื้นฐานอย่างเร่งด่วนเพื่อรองรับ

จำนวนนักท่องเที่ยวและสินค้าที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ควรปรับปรุงบริเวณด่านศุลกากรทุ้งช้างให้มีพื้นที่สำหรับจอดรถบรรทุกสินค้า และที่พักสำหรับพนักงานขนส่งสินค้าและควรมีการจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมถึงจัดหาบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการขนส่งสินค้าและสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ รวมถึงในการทำพิธีผ่านแดน ควรจะทำให้มีประสิทธิภาพดีกว่าในปัจจุบัน และจัดระบบให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสปป.ลาวนั้น รัฐบาลไทยควรมีการประสานความร่วมมือให้มีการยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาปิดเปิดด่านให้มากกว่าในปัจจุบัน และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีในการตรวจลงตราเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านเส้นทาง เพื่อให้มีการใช้เส้นทางน่าน-หลวงพระบางอย่างได้ประโยชน์สูงสุด กรมทางหลวง จำเป็นต้องทำการปรับปรุงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 บริเวณช่วง 20 กิโลเมตรสุดท้ายก่อนถึงด่านบ้านห้วยโก้น เพราะถือเป็นคอขวดของเส้นทางนี้ หากเส้นทางจอมเพชร-หลวงพระบางแล้วเสร็จ

5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

การประเมินประสิทธิภาพของเส้นทางพบว่าเส้นทางน่าน-หลวงพระบางมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าเส้นทางอื่นที่เกี่ยวข้องในวงกลมเศรษฐกิจล้านนาตะวันออก-ล้านช้าง ซึ่งประกอบไปด้วยเส้นทางน่าน-ไชยบุรี และเส้นทางน่าน-อุ้มไผ่ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปแบ่งผลกระทบเด่นๆ ทางเศรษฐกิจออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ เกษตรและเกษตรแปรรูป และการบริการ โดยในด้านเกษตรและเกษตรแปรรูปนั้น คณะผู้วิจัยพบว่าเส้นทางดังกล่าวสร้างโอกาสทางด้านนี้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากเส้นทางดังกล่าวเพิ่มความเชื่อมต่อกับแขวงอุดมไซอันเป็นศูนย์กลางเกษตรของสปป.ลาวตอนเหนือ และสามารถเชื่อมต่อไปยังแขวงหลวงน้ำทาที่เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวของสปป.ลาวตอนเหนือ รวมถึงอาจต่อเนื่องไปยังจีนตอนใต้และเวียดนาม ทำให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจในด้านเกษตรและเกษตรแปรรูป การทำเกษตรกรรมแบบพันธะสัญญา และการอาศัยเส้นทางดังกล่าวนำผลิตภัณฑ์จากน่านไปขายยัง สปป.ลาว จีนตอนใต้ และเวียดนาม แต่อาจนำมาสู่ปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหารและการผูกขาดโดยบรรษัทอาหาร

จุดเด่นหรือโอกาสของภาคบริการคือการท่องเที่ยวซึ่งถือว่าเป็นศักยภาพที่สำคัญที่สุดของเส้นทางน่าน-หลวงพระบาง ทั้งนี้เนื่องจากเส้นทางนี้เชื่อมต่อกับเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว

สำคัญของประเทศสปป.ลาวที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเป็นจำนวนมาก เส้นทางดังกล่าวจึงเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวสามารถจัดทริประยะสั้นมาเที่ยวยังจังหวัดน่าน และอาจใช้บริการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรม ร้านอาหาร สปา และบริการนำเที่ยว สำหรับโอกาสอื่นๆ ที่สำคัญจะประกอบไปด้วยการให้บริการค้าปลีกและค้าส่ง การให้บริการด้านการศึกษา และการให้บริการด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ภาคบริการดังกล่าวอาจได้รับผลกระทบทางลบได้เช่นกัน เช่น การเข้ามาตั้งกิจการของซูเปอร์สโตร์ หลังมีเส้นทางอาจส่งผลกระทบต่อผู้ค้าปลีกค้าส่งรายย่อย รวมถึงความไม่เพียงพอในการให้บริการในกรณีของบริการด้านสุขภาพและการศึกษา

5.1.3 ด้านสังคมวัฒนธรรม

ผลกระทบทางสังคมของเส้นทางน่าน-หลวงพระบางเกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตของตัวจังหวัดเองไม่ใช่ผลจากเส้นทางโดยตรง โดยผลทางบวกจากการท่องเที่ยวของเส้นทางจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น เมื่อการปรับปรุงเส้นทางในฝั่งสปป.ลาวเสร็จสิ้นแล้ว สำหรับผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นมาจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าทางสาเป็นหลัก ซึ่งคนงานก่อสร้างหลักหมื่นคนเข้ามาพักผ่อนและเที่ยวสถานเริงรมย์ในจังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาว่าผู้คนสองฝั่งเส้นทางยังปรับตัวไม่ได้กับการจราจรที่หนาแน่นขึ้นอาจนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุและความสูญเสียบ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบต่อสายสัมพันธ์ของคนสองข้างทางจากการเกิดถนนนั้นยังไม่เกิดขึ้นเพราะถนนเป็นสองช่องทางจราจรที่ผู้คนยังสัญจรข้ามไปมาได้

5.1.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการรวบรวมข้อมูลจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและผลกระทบด้าน

สิ่งแวดล้อมที่น่าจะเกิดขึ้น พบว่าโครงการเส้นทาง
น่าน-หลวงพระบางมีแนวโน้มที่จะทำให้ปัญหา สิ่ง
แวดล้อมที่เดิมมีอยู่แล้วมีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่ง
ปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า
ปัญหาการกำจัดขยะชุมชนและขยะอันตราย ปัญหา
การใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม โดยปัญหาที่มี
ระดับความรุนแรงและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่ง
ด่วนมากที่สุดคือปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจาก
ปัญหาดังกล่าวเป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม
ด้านอื่น เช่น ปัญหาน้ำท่วม/น้ำแล้ง/ดินโคลนถล่ม
ปัญหาหมอกควันหนาจากการเผาป่าหรือเผาชิงช้า
ไฟ ปัญหาการตื่นเงินของแม่น้ำลำคลอง และ
ปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำน่านซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่ง
ต้นน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

จากภาพรวมในการวิเคราะห์พบว่า
ในกระบวนการสร้างนโยบายริเริ่มรวมถึงการปฏิบัติ
ตามโครงการเพื่อใช้ประโยชน์จากเส้นทางจำเป็น
จะต้องให้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญแต่
ยังมีอิทธิพลน้อยในกระบวนการดังกล่าว ซึ่งประกอบ
ไปด้วยผู้ประกอบการขนาดย่อม มีส่วนในกระบวนการ
ริเริ่มและปฏิบัติตามนโยบายมากขึ้น แนวทางที่เป็น
ไปได้ อาจเป็นการตั้งคณะกรรมการร่วมในการกำหนด
นโยบาย โดยให้ภาคประชาชนและผู้ประกอบการ
ขนาดย่อมคัดเลือกตัวแทนเข้ามาอยู่ในคณะกรรมการ
ร่วมที่ทำการกำหนดนโยบาย เพื่อให้การกำหนด
นโยบายและปฏิบัติตามนโยบายที่เกี่ยวข้องมีความคิด
เห็นจากภาคประชาชนเข้ามาร่วมตัดสินใจ รวมถึง
เป็นช่องทางในการส่งผ่านข้อมูลที่เป็นไปถึง
ภาคประชาชนและผู้ประกอบการขนาดย่อมที่มัก
ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

ด้วยเหตุนี้ ทางผู้กำหนดนโยบายควรมี
การทำการสำรวจความต้องการและข้อคิดเห็นของ

ประชาชนและผู้ประกอบการขนาดย่อมก่อนที่จะ
ทำการริเริ่มหรือปฏิบัติตามนโยบาย ทั้งนี้เนื่องจาก
ส่วนมากลักษณะการวางนโยบายการประเทศไทย
มักอยู่ในรูปแบบของการกำหนดนโยบายโดยภาครัฐ
และทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบหลัง
มีการลงนามในความตกลง หรืออนุมัตินโยบายไป
แล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับทราบความ
เห็นจากประชาชนและผู้ประกอบการขนาดย่อมก่อน
อนุมัตินโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์
จากเส้นทาง

5.2 การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสมัยใหม่
และการปรับตัวของชุมชนอัมพวาต่อการอนุรักษ์
แหล่งน้ำลำประโดง

การเปลี่ยนแปลงของอัมพวาที่ส่งผล
ให้ลำประโดงหายไปจากวิถีชีวิตชุมชน ที่มิจัยจึง
พยายามศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางในการรักษาลำ
ประโดงในอัมพวา โดยไม่ให้กระทบกระเทือนต่อ
วิถีชีวิตและผลประโยชน์ของชุมชน ทั้งนี้อาจจะแสดง
ให้เห็นว่าลำประโดงยังสามารถสร้างมูลค่าให้กับ
ชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งการอนุรักษ์ลำประโดงโดยนำ
เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่าย
ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค
ประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปกครอง
(Governance) เนื่องจากการอนุรักษ์ลำประโดงกลไก
รัฐเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการดำเนินการ
ทุกขั้นตอนอันด้วยข้อจำกัดทางองค์ความรู้และ
ทรัพยากร การจัดการปกครองที่อาศัยการมีส่วนร่วม
จากทุกภาคส่วน บนฐานขององค์ความรู้เรื่องการ
พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) เป็น
รูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทางเลือก (Alternative
development) ที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างรอบด้าน
โดยเอาวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่เอา

ตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นหลักแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic development) โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเน้นในเรื่องการการใช้ทรัพยากรในระยะยาว (Long-term) เพื่อรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม สำหรับคนรุ่นหลัง

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โดยมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตก และมีคลองอัมพวาซึ่งแยกจากแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังมีคลองแยกจากแม่น้ำแม่กลองจำนวน 338 คลอง ลำประโดง 1,947 ลำประโดงกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการคมนาคมทางน้ำและการประกอบอาชีพด้านการเกษตร สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนอัมพวาที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุน ทำให้มีน้ำไหลขึ้นลงตลอดทั้งปี ส่งผลให้อำเภออัมพวาได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่ระบบนิเวศสามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย

อย่างไรก็ดี ในอำเภออัมพวาที่กำลังถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ทำให้อำเภออัมพวาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศและวิถีชุมชนอย่างมาก จนนำไปสู่ปัญหาที่หลากหลาย โดยจะขอยกตัวอย่างปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาการจัดการน้ำเค็มและน้ำกร่อยที่รุกเข้าพื้นที่น้ำจืดที่ใช้ในการทำเกษตร ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการจัดการน้ำหลังสร้างเขื่อนศรีนครินทร์

2. ปัญหาน้ำเสียจากการทำนาเกลือ ทำให้ป่าชายเลนหายไป ส่งผลถึงระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีววิทยา

3. การท่องเที่ยวในอัมพวา ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านถูกเปลี่ยนจากการทำเกษตร ไปสู่การทำงานด้านบริการ เช่น โรงแรม โฮมสเตย์ เป็นต้น รวมไปถึงการทำการค้าที่มุ่งเป้าไปที่การท่องเที่ยวเป็นหลัก ส่งผลให้เส้นทางน้ำที่ช่วยในการเกษตรอย่างลำประโดงหมดความสำคัญลง

4. การเข้ามาจับจองพื้นที่ของนายหน้าค้าที่ดินและนายทุนจากนอกพื้นที่ ทำให้เกิดการถมลำประโดงเพื่อนำไปรังวัดขายที่ดิน และถมลำประโดงเพื่อตัดถนน ทำให้เส้นทางน้ำจำนวนมากหายไป รวมไปถึงการเกิดปัญหาการตื้นเขินและน้ำเน่า อันเนื่องมาจากการถมที่ดินขวางทางน้ำ

5. ปัญหาการตื้นเขินของลำประโดงเนื่องจากการขาดความรู้ในการขุดลอกลำประโดงและการถมที่ดิน ทำให้เกิดปัญหาการไหลเวียนของน้ำตั้งแต่ระดับร่องสวน ลำประโดง จนถึงคลองและแม่น้ำ

แผนภาพที่ 5: แนวทางอนุรักษ์ลำประโดง

ทั้งนี้ จากแผนภาพที่ 5 การอนุรักษ์ลำประโดง ในฐานะทรัพยากรทางธรรมชาติสำคัญ และการออกแบบเทคโนโลยีที่เข้ามาจัดการกับข้อจำกัดในเรื่องของช่องทางในการเข้าถึงการมีส่วนร่วมจากทุกกลุ่มในสังคม พัฒนาเครื่องมืออนุรักษ์ทางเลือกสำหรับฟื้นฟูแหล่งน้ำลำประโดงที่เหมาะสม ประกอบด้วยแผนที่ภูมิสารสนเทศ พร้อมระบบแสดงผลพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับเก็บข้อมูลเครือข่ายชุมชน พร้อมซอฟต์แวร์แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์

มือถือสำหรับเครือข่ายชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการวางแผนการอนุรักษ์ฟื้นฟู เพื่อสร้างความตื่นตัวและสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำลำประโดง

ทั้งนี้ จากการศึกษาในพื้นที่ได้ใช้กรอบวิเคราะห์ใน 2 ด้าน คือ PEST analysis และ การประเมินข้อเด่น-ข้อด้อยของพื้นที่จากการเก็บข้อมูลสามารถนำเสนอในส่วนต่อไป

5.2.1 การประเมินสภาพแวดล้อมของกรณีศึกษาอำเภออัมพวาด้วย PEST analysis

การเมือง (Political)	เศรษฐกิจ (Economic)
- ผลกระทบทางการเมืองจากโครงการขนาดใหญ่ในด้านของการจัดการน้ำ - ความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการต่อต้านโครงการขนาดใหญ่จากภาครัฐ และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงพื้นที่จากกลุ่มทุน	- การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวอย่างก้าวกระโดดในพื้นที่อัมพวา - การเข้ามาของนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ กลายเป็นโอกาสในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของประชาชนอัมพวา - การเปิดพื้นที่ในการจับจองที่ดินสำหรับบุคคลนอกพื้นที่อัมพวาจำนวนมาก
สังคม (Social)	เทคโนโลยี (Technological)
- การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งอาชีพและรายได้ อันเป็นผลจากการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ - ทางเลือกทางสังคมที่มากกว่าการเกษตรแต่เป็นเรื่องของการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและการทำงานในตัวเมือง	- การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในพื้นที่ที่เติบโต พร้อมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว - การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่สำหรับการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

5.2.2 การประเมินข้อเด่นและข้อด้อยของแหล่งน้ำลำประโดงในพื้นที่อัมพวา

ข้อเด่น	ข้อด้อย
- พื้นที่อัมพวาประกอบด้วยแหล่งน้ำที่หลากหลายทั้งระดับแม่น้ำ คลอง บึง และลำประโดง - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการดูแลสภาพปัญหาทั่วไปของประชาชน และมีวิสัยทัศน์ที่เปิดรับฟังแนวทางการแก้ไขและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่น - ความเข้มแข็งของการบริหารงานระดับชุมชน (Community-based management) จากการมีส่วนร่วม - ความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น การลงแขกลงคลอง เป็นต้น	- ความเข้าใจไม่ตรงกันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการดูแลลำประโดงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมเจ้าท่า - ปัญหาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานที่ดินในการจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์และการรักษาลำประโดง - ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ลำประโดง - การเข้ามาของสมาชิกนอกพื้นที่อัมพวา ในการแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ - ลำประโดงสาธารณะมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับลำประโดงของประชาชน และลำประโดงของ

ข้อเด่น	ข้อด้อย
- เครือข่ายภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพสูงและสามารถเชื่อมโยงเข้ากับภาคการเมือง เอกชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น - ประชาชนในอัมพวามีจิตอาสาสูง และสามารถพูดคุยเจรจากันได้ - พื้นที่อัมพวากำลังเติบโตในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจ - ความสัมพันธ์ขององค์กรในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับภาครัฐและภาคประชาชน อยู่ในลักษณะที่ดี - การพัฒนาเทคโนโลยีสอดคล้องกับการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทำให้สามารถสืบเนื้อหาและเสริมสร้างเครือข่ายของการอนุรักษ์ได้ - บทบาทในการเคลื่อนไหวของนักอนุรักษ์ได้รับการยอมรับในจังหวัดสมุทรสงคราม - การเมืองภาคอนุรักษ์ทรัพยากรมีความเข้มแข็ง	- ประชาชนเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่ภาครัฐไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้หากไม่มีหนังสือยินยอม - จิตสำนึกในการดูแลรักษาลำประโดงลดลง เนื่องจากความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิม - สังคมอัมพวาในวันปกติ เป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ที่อาจมีปัญหาในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ - การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินอันเป็นผลจากการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ - การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่การเดินทางและการเกษตรโดยอาศัยแหล่งน้ำถูกลดความสำคัญลงไป - ทางเลือกในการดำเนินชีวิตที่คุ้มค่ากว่าการรักษาลำประโดง - ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีฐานจากการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification) ทำให้คนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้

การศึกษาลำประโดงด้วยการประเมินผ่าน PEST analysis และทำความเข้าใจกับข้อเด่นและข้อด้อยของพื้นที่ศึกษา ทำให้สามารถเข้าใจภาพรวมของสถานการณ์ของอัมพวาที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ การปรับตัวของชุมชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่มาจากการพัฒนา สามารถทดแทนได้ด้วยความเข้มแข็ง

ของชุมชนและภาคประชาสังคมที่ทำงานอยู่ในพื้นที่งานวิจัยจึงพยายามนำเสนอการอนุรักษ์ลำประโดงโดยสามารถเพิ่มทางเลือกและมูลค่าในลำประโดงให้กับประชาชนในพื้นที่สำหรับการดำเนินชีวิต มากกว่าความพยายามอนุรักษ์เพื่อรักษาชีวิตแบบเดิมที่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

6. ข้อเสนอแนะ: ทางเลือกของชุมชน ท่ามกลางการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของอาเซียน

6.1 ข้อเสนอแนะในระดับภูมิภาคระหว่างน่านและหลวงพระบาง

1. การพัฒนาความเชื่อมโยงเพื่อความสะดวกในการเดินทาง การขนส่งสินค้า และจุดผ่านแดน โดยในระยะสั้นควรมีการปรับปรุงทางหลวงหมายเลข 1080 ในช่วง 20 กิโลเมตรสุดท้ายก่อนถึงด่านบ้านห้วยโก๋น และการจัดสรรพื้นที่ที่ใกล้ด่านศุลกากรทุ่งช้างเป็นที่จอดรถบรรทุกสินค้าระหว่าง การรอตรวจตรา เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัย ทั้งนี้ควรจัดระเบียบ ปรับปรุงระบบฐานข้อมูลตรวจคนเข้าเมือง และเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่ด่านบ้านห้วยโก๋น อย่างไรก็ดี ในระยะยาวควรต้องการประสานความร่วมมือกับ สปป.ลาว ในการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างประเทศ ประสานเวลาเปิดปิดด่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เดินทางและการขนส่งสินค้า การตรวจตราสินค้าและผู้คน การถ่ายทอดเทคโนโลยีในการบำรุงรักษาถนนและให้ความช่วยเหลือในด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ สปป.ลาว รวมถึงแนะนำให้ นักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน สปป.ลาว

2. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการผลิต ในระยะสั้นควรมีการสร้างระบบผลิตน้ำประปาจากแหล่งน้ำดิบต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและรองรับ

การขยายตัวของชุมชนในอนาคต การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับส่วนกลางและโลกภายนอกได้โดยสะดวก (โดยเฉพาะบริเวณ 20 กิโลเมตรก่อนถึงด่านบ้านห้วยโก๋น) และในระยะยาวควรมีการตั้งหน่วยงานกลางเพื่อบริหารจัดการระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ชายแดน

3. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนและจังหวัด และการบรรเทาผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อม การสร้างระบบจัดเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการน้ำใช้สำหรับการเกษตรและการอุปโภค-บริโภค รวมถึงการรวบรวมระบบการจัดการน้ำเสียจากการอุปโภค-บริโภคด้วย และในอนาคตควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (Integrated water management) เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเติบโตของจำนวนประชากรและการพัฒนาของชุมชนอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์และปลูกฝังแนวความคิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนโดยให้ความรู้ที่ถูกต้องต่อประชาชนในการจัดการและรักษาทรัพยากรน้ำ

4. การเพิ่มโอกาสในการใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจใน 2 ด้าน คือ ด้านเกษตรและเกษตรแปรรูป ควรมีการวางยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปในจังหวัดน่าน เพื่อเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์จากเส้นทางน่าน-หลวงพระบางในการขนส่งสินค้าไปขายยัง สปป.ลาว จีน และ เวียดนาม และด้านภาคบริการ ควรมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดน่านและ สปป.ลาว เช่น การเที่ยวชมสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะร่วมกัน การพัฒนาโรงแรมที่พัก และระบบการขนส่งนำเที่ยวที่สามารถวิ่งให้บริการข้ามจังหวัดน่านและหลวงพระบางอย่างสะดวกยิ่งขึ้น

เป็นต้น โดยในอนาคตอาจจะมีการพัฒนาหลักสูตรด้านการท่องเที่ยว การจัดการโรงแรม และภาษาในวิทยาลัยและ โรงเรียนในจังหวัดน่าน การพัฒนาระบบการให้บริการทางการเงินและพัฒนาสนามบินในจังหวัดน่านให้รองรับผู้ให้บริการให้มากขึ้น

5. การป้องกันและบรรเทาผลกระทบเชิงลบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยในระยะสั้น ควรมีการจัดโซน (Zoning) ของพื้นที่ที่จะให้มีสถานบริการให้เหมาะสม เพื่อป้องกันการขยายตัวออกไปอย่างไร้ทิศทางของสถานบริการ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้ถนน และการจราจรที่คับขันยิ่งขึ้น และสำหรับในระยะยาวจะต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนต่างๆ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning community) โดยโยงเอาประเด็นเรื่องสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาใช้

6.2 ข้อเสนอแนะในระดับชุมชน ในการมีชีวิตร่วมกับแหล่งน้ำลำประโดงในอำเภอมัพพา

1. การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายแนวระนาบในการบริหารจัดการการอนุรักษ์แหล่งน้ำลำประโดง เครือข่ายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่จับต้องได้ แต่สามารถเป็นเครือข่ายในระบบเทคโนโลยีการอนุรักษ์แบบเสมือนจริง (Virtual network) ที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแสดงทุกกลุ่ม โดยจะการนำเทคโนโลยีการอนุรักษ์ ระบบสารสนเทศ และระบบภูมิสารสนเทศ ซึ่งโครงการวิจัยได้ผลิตเทคโนโลยีอย่าง The Amphawa Explorer (ซอฟต์แวร์ฐานข้อมูลและรายงานสภาพลำประโดง) The Amphawa Community (เว็บไซต์), The Amphawa A-Eye (แอปพลิเคชันมือถือ) เข้ามาเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ และ

ทรัพยากรในการอนุรักษ์ลำประโดง โดยกลุ่มที่เน้นให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากประชาชนด้วยเทคโนโลยี ด้านหนึ่งคือองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนที่ประกอบธุรกิจเอกชน และอีกด้านหนึ่งจะเน้นที่เยาวชนที่กำลังเรียนในระดับประถมและมัธยมในพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง

2. การอนุรักษ์ลำประโดงด้วยการใช้เทคโนโลยีเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีผู้ปฏิบัติงานที่มีศักยภาพเพียงพอในการใช้เทคโนโลยี และประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อนำไปใช้ในการอนุรักษ์แหล่งน้ำลำประโดง การฝึกอบรมจึงเป็นการฝึกอบรมสำหรับเพื่อสร้างผู้ฝึกอบรม (Training the trainers) ในการใช้เทคโนโลยีในพื้นที่ทั้งนี้ ผู้ฝึกอบรมในพื้นที่จะต้องไปอบรมสำหรับผู้ใช้เทคโนโลยีอีกทอดหนึ่งเพื่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์กระเพื่อมมากขึ้น

3. ก่อตั้งคณะกรรมการร่วมอนุรักษ์ลำประโดงเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์ลำประโดงอย่างมีส่วนร่วมโดยจะเป็นการรวบรวมกลุ่มตัวแสดงต่างๆ ที่มีบทบาทในการดูแลรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูลำประโดง เข้ามาอยู่ในคณะกรรมการร่วมชุดหนึ่งเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกันแบบบูรณาการและเป็นระบบ รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทรัพยากรระหว่างกันในการขับเคลื่อนแผนการอนุรักษ์ลำประโดงในพื้นที่อำเภอมัพพา การทำงานของคณะกรรมการจะมีการใช้เทคโนโลยี The Amphawa Explorer และเครื่องมืออื่นๆ ในการสร้างเครือข่ายในการทำงานและติดตามการทำงานของคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน รวมไปถึงสื่อสารมติการประชุมและผลการปฏิบัติงานผ่านช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ด้วยเทคโนโลยี

ดังกล่าว คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน มาจากการคัดเลือกของ คณะกรรมการและกรรมการ 15 คนประกอบด้วย

ก. ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน

ข. ตัวแทนภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจ ในพื้นที่และหอการค้า จำนวน 4 คน

ค. ตัวแทนองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ จำนวน 4 คน

ง. ตัวแทนจากกรมทรัพยากรทางน้ำ จำนวน 1 คน

จ. ตัวแทนฝ่ายปกครองจำนวน 1 คน

ฉ. ตัวแทนสำนักงานที่ดินจำนวน 1 คน

4. โครงการนำร่อง “ลำประโดง สาธารณะ” เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างเต็มที่ แตกต่างจาก ลำประโดงเอกชนที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินที่ เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปจัดการอนุรักษ์ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การวางหลักลำประโดงสาธารณะ จึงเป็นเรื่องของ ทางเลือกด้วยสมัครใจ (Voluntary choice) ของ ประชาชน เพื่อความมุ่งหมายในการอนุรักษ์ลำประโดง และทำให้ลำประโดงของตนกลายมาเป็นลำประโดง สาธารณะ เพื่อป้องกันการถมลำประโดงจากการ เปลี่ยนมือที่ดิน และเปิดทางน้ำให้ฝ่ายปกครองและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามาดูแลรักษา และอนุรักษ์ได้อย่างเต็มที่

5. การสร้างจิตสำนึกของเยาวชนรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์ลำประโดง โดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญสำหรับสังคมต้องการการพัฒนา อย่างยั่งยืน และเยาวชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความ ตื่นตัวในการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ในรูปแบบ ต่างๆ ด้วยเหตุนี้การสร้างจิตสำนึกของเยาวชน รุ่นใหม่จึงจำเป็นอย่างมากในการอนุรักษ์ลำประโดง

ด้วยเทคโนโลยีการอนุรักษ์ โดยจะเน้นที่เทคโนโลยี ประเภท A – Eye เป็นหลักในการสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์แก่เยาวชนเช่น การโพสต์รูปใน A-Eye แล้วเชื่อมกับ Facebook เป็นต้น

6. การส่งเสริมอาชีพและแปรรูปเพิ่ม มูลค่าสินค้าเกษตรกรรมร่องสวนโดยโครงการวิจัย เห็นว่าเกษตรกรรมร่องสวนเป็นอาชีพที่ดำรงคู่กับ การดำรงอยู่ของลำประโดง เพราะร่องสวนอาศัยทาง น้ำจากลำประโดงและคลองต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่ง สำหรับอำเภออัมพวามีจำนวนลำประโดงจำนวน มาก การอนุรักษ์ลำประโดงจึงจำเป็นต้องฟื้นฟูและ สร้างมูลค่าให้กับเกษตรกรรมร่องสวนเพื่อให้เห็น ว่าการอนุรักษ์จำเป็นต้องผสมผสานผลเพียงพอต่อ การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน การอนุรักษ์ ลำประโดงจึงต้องสร้างมูลค่าให้กับประชาชน จน ประชาชนเห็นว่าการอนุรักษ์มีความจำเป็น เพราะ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวอัมพวา และ สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่าง ต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงทางน้ำแบ่งเขตที่ดินเท่านั้น

7. บทสรุป

จากการศึกษาโครงการเรื่องโอกาสทาง เศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน-หลวง พระบางและงานวิจัยโครงการจัดทำแผนการอนุรักษ์ ฟื้นฟูแหล่งน้ำลำประโดง และวิถีชุมชน อำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทำให้เห็นภาพรวม ของกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทั้งในระดับภูมิภาคและ ระดับชุมชน ซึ่งบทความชิ้นนี้พยายามให้คำตอบ เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง และทาง เลือกที่ประชาชนหรือชุมชนมีต่อการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว

ผลการศึกษาทำให้เห็นว่าการเข้ามาของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอาเซียนในการสร้างถนนระหว่างน่าน-หลวงพระบาง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอัมพวา ส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างมาก การพัฒนาทั้งสองมีจุดร่วมกันที่การเน้นส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นภัยคุกคามต่อวิถีชีวิตชุมชนและสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกัน ทางเลือกของชุมชนทั้งสองพื้นที่ศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการต่อสู้และต่อรองกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ผลประโยชน์สูงสุดตกแก่ชุมชน

ในด้านของพื้นที่น่าน-หลวงพระบาง การพัฒนาการค้าระหว่างภูมิภาคจะต้องส่งเสริมการเจริญเติบโตในพื้นที่เป็นหลัก และการเจริญเติบโตดังกล่าวต้องนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ในฐานะผู้ที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง

และในด้านของอัมพวา ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและติดตามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างลำประโดงได้ ผ่านการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนและการมีส่วนร่วมโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีเป็นช่องทางสำคัญในการติดตามการทำงานของผู้มีอำนาจ และนำเสนอข้อคิดเห็นหรือปัญหาต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ดังนั้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยหลักการของการจัดการปกครองที่เป็นการบริหารจัดการในแบบระนาบ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดในสังคม อันจะนำไปสู่การเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับตัวเลขทางเศรษฐกิจ และระดับชุมชน

References

- Babbie, Earl. 2010. *The practice of social research*. 12thed. Belmont, CA: Wadsworth Thomson Learning.
- Neuman, W. Lawrence. 2011. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. 7thed. Boston, MA: Pearson.

Bibliography

- AkeTangsupvattana 2005. *Lokapi wat: baansatkamchard baansatpiban lae karmruppitchob tor songkom kongbaansat*. [Globalization: multinational corporation, corporate governance, and corporate social responsibility of corporation]. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Brohman, John. 1996. *Popular development: Rethinking the theory and practice of development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Ishida, M. 2005. Effectiveness and challenges of three economic corridors of the greater Mekong Sub-region. *IDE Discussion Paper No. 35*, August 2005.
- Kasetsart University. 2012. *Krongkan sang kabuankan kupkeun radub chumchon lae jungwat nai kanjuttam panputtana lae jutsa nngobpaman radub tongtin lae jungwat tee buranagan rueng krankindee meesuk lae singwadlom paitai krongkan sanupsanun tangluak kanpattan apukbanlukpongmai sungkom yuyenpensuk jungwat samut songkham: raingan chabub somboon* [The project of driving process in local and provincial level to create integrated local and provincial development plan and budgeting for well-being and environment in the project of supporting alternative development for achieving social well-being, Samutsongkhram: the official report]. Kasetsart University. (in Thai)
- Oehlers, Alfred. 2007. A Critique of ADB Policies towards the Greater Mekong Sub-Region. *Journal of Contemporary Asia* 36(4): 464-478.
- Office of Commercial Affairs Nan.[n.d.]. *Parwakankachanidan thai-sorporporlao danjungwat Nan paitai krongkan songserm lae pattanakanka chaidanThai- sorporporLao“Huai Konsu Indojean”* [The 2011 annual report on situations of Thai-Lao cross-border trade in the project of support and development Thai-Lao cross-border trade “HuaiKon to Indo-China”]. The Office. (in Thai)

- Ministry of Natural Resources and Environment. Office of Natural Resources and Environment Nan, Office of the Permanent Secretary. 2011. *Pankan borihan judkan suppayakon tummachard lae singwadlom nai radub jungwat 2011-2016, jungwat Nan* [The 2011-2016 management plan on provincial natural resources and environment, Nan Province]. (in Thai)
- J. Rudjanakanoknad, P. Praithongyeam, and Cheewatrakoolpong. 2011. Comparison of cross- border transportation facilitation for exports at Thailand's strategic border checkpoints. *Proceedings of the 2nd International Conference of Thai Society for Transportation & Traffic Studies 2011 (TSTS 2011)*, Pattaya, Thailand.
- Songkun Chantachon. 2008. *Krongkan sukka purkperm kwamsamard pupakorpkan konsongkwang Luangprabang: sadtagit sungkom wattanatam* [The project for improved capacity of transportation operators in Luang Pra Bang: economy, social and culture]. Kalasin: Prasan Kan Pim. (in Thai)
- Thomas, Alan. 2000. Meanings and views of development. In *Poverty and development into the 21st century*, eds. Tim Allen, and Alan Thomas. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.